

Bernard Chenot, RÉFLEXIONS SUR LA CITÉ, 1945 — 1980, Préface Jacques Fauvet, Emile-Paul, Paris, 1981, 294 стр.

Г. Бернар Шено (Bernard Chenot) је истакнути француски правник, дугогодишњи члан Државног савета и његов потпредседник, све до одласка у пензију 1978. године. Као државни саветник био је делегиран да врши и друге одговорне функције: био је генерални секретар национализованих рудника угља Севера и Па д Калеа и генерални секретар Економског савета Француске. Једно време Де Голов министар народног здравља, а такође и министар правде и био члан Уставног савета Француске. Поред тога предавао Историју политичких доктрина на *Ecole libre des sciences Politiques* у Паризу и на Институтима политичких наука у Паризу, Бордоу и Греноблу. Сада је веома активан као доживотни секретар Академије моралних и политичких наука и председник Француског института за управне науке.

Поред бројних објављених чланака Б. Шено је посебно објавио: *Histoire des doctrines politiques* (Editions Tex, 1950); *Organisation économique de l'Etat* (Daloz, 1951 и 1956); *Les entreprises nationalisées* (Que sais-je? P.U.F. 1956); *Etre Ministre* (Plon, 1967) а под његовим уредништвом објављени су у издању Emile-Paul посебне студије: *Référendum* (1969) и *L'Hopital en question* (1970).

Дело Б. Шеноа, које се овде приказује, је зборник његових објављених чланака и одржаних говора у периоду од 1945 до 1980. године. Садржина по материји је разноврсна али како сам писац истиче у уводу ове књиге, она представља и јединство јер је битни предмет излагања у свим тим текстовима проучавање француског друштва посматраног са правног, економско-друштвеног и политичког гледишта. У њему, поред увода, има 27 чланака у којима се расправља о актуелним друштвено-правним проблемима Француске. Да наведем само неке: Егзистенцијализам и право; Појам јавне службе у судској пракси Држав-

ног савета; Слобода, професионалне коморе и држава; Економски интервенционизам; Државни савет; Савремени поглед на проблем слободе; Француске управне институције; Први резултати национализације рудника; Интервенција државе у економском и друштвеном животу; Управљање и контрола национализованих предузећа; Економски савет; Проблеми народног здравља; Медицина и право; Парадокси јавног предузећа; Русо је имао право; Политичка мисао Шатобријана; Филозофија француских национализација; Институција Председника Републике и др.

Због сажетог приказа не може се овде указати цео садржај свих објављених чланака и говора, стога указујем само на неке који могу дати представу о актуелности и значају овог Зборника. Пре свега може се истаћи да је у свим овим објављеним текстовима у питању проучавање преображаја функционисања државе и њене управе и посебно садржај преображаја правног појма управе и јавних привредних предузећа, посматран анализом судске праксе. У својим излагањима Б. Шено полази од непрестаног преображаја права, условљеног преображајем друштвених услова и с тим у вези утврђује улогу управног судства у примени права и констатовању одређених правних институција, посебно садржине правног појма јавне службе.

У чланку „Егзистенцијализам и право“ истиче: „Класичне конструкције губе свој смисао кад исувише брзо еволуира друштвена стварност. Ако је еволуција заиста сувише брза, оставља за собом најхармоничније теорије као костуре кроз које дува ветар. Насупрот томе, у стабилном периоду, свака конструкција има своју снагу јер се може користити дуже времена. Међутим, у историји нема примера апсолутне стабилности. С друге стране, таква визија права носи у себи разлог слабости, она заборавља услове у којима се она ствара у граји скупштине, у нејавним судским седницама” (стр. 19). Даље истиче да се по себи разуме „да законодавни текстови садрже најчешће нејасности и празнине које дозвољавају судији да развије, оно што се назива са извесном обазривошћу, стваралачки напор судске праксе” (стр. 19). С друге стране указује да је апсолутно потребно „одбацити илузију да ће друштвена стварност следити правне конструкције. Оне су саткане од чињеница и кад се догађаји развијају сувише брзо, оне остају као разрушене грађевине, као декор у којима се ништа не дешава” (стр. 22). Стога даље истиче „насупротив тој конфузној стварности у кретању и правник, као што то чини физичар пред нередом водених падова и вихором ваздуха, поједностављује, аналогичном закључује, уопштава. Он уводи ред свог духа, логички ред, у хаосу друштвене драме. Право је уметност добрих класификација.

Незахвална уметност” (стр. 23). У вези с тим закључује „суштинска анализа указује јасно да у правним оквирима најсветлији принципи, најчвршћи правни појмови, нису ништа друго него само променљиви производи људског духа и историје” (стр. 24).

Б. Шено посебно истиче „да је дефиниција јавне службе дала најбољи пример о значају тих тзв. основних појмова чији је садржај могао бити утврђен у врло кратком временским периодима и чији се оквир распадао због противуречности закона и пресуда. Историја ’јавне службе’ је јасно показала да је једини смисао тог термина, тај који му је давала лутајућа фантазија законодавца и прагматички напори судија, односно њихови напори да термину ’јавна служба’ нађу примену у друштвеној стварности” (стр. 16—17). Ту посебно указује „према томе, није чудно, да су многобројне судске одлуке некад употребљавале један, а некад други смисао термина „јавна служба”, тако да су ове речи служиле некад да утврде саму дефиницију, некад улогу коју врши (служба), а некад правни режим који одступа од општег права. Доктрина ту налази излаза у дефинисању јавне службе као предузећа, термин доста богат смислом да не искључи ни један” (стр. 29). Стога Б. Шено указује да читав низ пресуда потврђује чињеницу да је држава могла организовати и пословати у неким привредним службама под условом приватног права, па у вези с тим подвлачи: „без сумње неке од ових одлука употребљавају још термин ’јавна служба’ да би обележиле било ’предузећа’ управе, било правни режим њиховог функционисања, али се судска пракса не везује више за терминологију; она настоји да реши у сваком случају само проблем чије решење има практичне последице, избор између јавног права и општег права” (стр. 30). Отуда Б. Шено наводи и гледиште да се решавање овог проблема, односно примена јавног или приватног права, најбоље може решити „према посебној правној природи истакнутих питања” (стр. 30). Стога даље подвлачи: „јавна служба није више институција, то је правни режим; то је примена правила јавног права за одређене акте, било да су они примењени у оквиру органа управе или изван тога оквира. Судија, у тешким случајевима, оперише са разним актима која су му предочена и некад врши суптилна разликовања која су често критикована: тако су односи неких Организационих комитета са њиховим члановима углавном класификовани као режим јавне службе, јер одражавају вршење власти која одступа од општих правила, и ако њихови односи са њиховим службеницима остају у принципу утврђени прописима приватног права” (стр. 32).

Б. Шено даље истиче, може бити и ситуација у којима се „у оквирима самог јавног предузећа и посебно код национали-

зованих предузећа, може разликовати подручје на коме се примењује режим јавне службе, и друго подручје, обухватајући најчешће акте свакодневног пословања предузећа, у којима се оно понаша као појединац” (стр. 32). Стога закључује: „Оно што остаје истина, одражено је у томе да најчешће, јавноправна лица послују у оквиру јавног права, а приватна лица у оквиру општег права. Међутим, велики број изузетака указују да приватна лица могу вршити, под јавноправним режимом, функције од општег интереса и да на супрот томе јавно правна лица врше, и посебно у привредној области, многобројне акте онако како би то чинила физичка лица,” (стр. 33). Б. Шено даље истиче: „У савременом праву, није више могуће рећи да је та и та управна институција јавна служба. Може се истраживати да ли је једна или друга категорија правних аката била примењена од стране јавноправног лица или приватног лица, у оквиру правних правила која одступају од општег права. Надлежна власт која одлучује о примени таквог правног режима, у принципу је законодавац; некад је то и сама управа, кад је у присуству неке делатности од општег интереса, која из разних разлога не може да се врши у нормалним условима приватне иницијативе, у ствари потенцијална јавна служба, у смислу најновије судске праксе” (стр. 34). Ова излагања о улози судске праксе Државног савета Б. Шено закључује истицањем да је судска пракса „следила, без великих напора, преко великих промена, еволуције економских и друштвених фактора, и тражила да утврди који правни режим мора регулисати разна понашања хибридних организација, истражујући правну природу ових понашања. Судска пракса држала се конкретне стварности, остављајући по страни теоријске кавге о суштини институција, да би утврдила само акте који одражавају њену друштвену суштину” (стр. 35).

У осталим чланцима Б. Шено такође има исти овај став. Тако, на пример, кад излаже о слободи, професионалним коморама и држави он подвлачи: „Као што знате, Државни савет 1943. године, није хтео да каже шта је једна професионална комора. Он је рекао шта није јавна установа, затим, остављајући по страни проблем правне природе или суштину, како би рекли филозофи, он се решио да утврди функцију коморе и њене границе, једне се односе на вршење јавне службе, друге на приватно право. Тако не знамо шта су коморе него шта оне раде. Тај емпиризам судске праксе — мало егзистенцијалан — показао се као целисходан. У стварности оно што је битно није да се утврди институција као на страницама хербаријума, са лепим етикетама, него више да се оцени удео коју свака од њих има у животу земље” (стр. 43).

Сва ова његова гледишта и посебно о улози судске праксе, раније су била квалификована као правни егзистенцијализам (J. Rivero). Међутим, данас проф. М. Валин (M. Waline), гледиште Б. Шеноа не обележава као правни егзистенцијализам јер подвлачи да концепција Б. Шеноа нема никакве везе са оним што се данас подразумева под егзистенцијализмом. По проф. Валину, гледиште којим Б. Шено врши своја истраживања не полази од претходно утврђених апстрактних појмова већ би се у ствари оно могло сматрати као истраживање емпиризма судске праксе Државног савета.

На крају може се поменути да су у овом Зборнику такође објављени и говори Б. Шеноа, којима је као потпредседник Државног савета честитао Нову годину Председнику Републике као и његови говори у Општој седници Државног савета у којима је увек истицао одређен актуелни друштвени и правни проблем Француске.

Овај Зборник радова, привлачан по броју чланака и мноштву студиозно теоријски обрађених проблема као и проучавањем улоге судске праксе Државног савета Француске, може пружити драгоцене податке за упознавање процеса преображаја појединих правних институција у савременом праву Француске.

Драгаш Денковић